

Fordonsförvaltning som ett delegerat uppdrag till Skånetrafiken eller som nytt uppdrag till Öresundståg AB

Sammanfattning

Det finns två huvudalternativen för fordonsförvaltning av nästa generations Öresundståg, där antingen Skånetrafiken får ett delegerat uppdrag eller Öresundståg AB tar över förvaltningen.

Ett centralt tema är vikten av samarbete mellan aktörerna och att ha gemensamma mål för förvaltandet av fordonen. En samlad fordonsförvaltning under Skånetrafiken kan skapa effektivitet och främja kompetensutveckling genom erfarenhetsutbyte och gemensamma resurser. Det riskerar heller inte att leda till interna konflikter och ineffektivt arbete som en delad förvaltning skulle kunna innebära. Exempelvis i samband med att man eftersöker samma kompetenser på marknaden.

För att säkerställa samarbetet och att alla ägare gemensamt får komma till tals och kan ta ansvar för de gemensamma beslut som fattas. Föreslås att Öresundstågs AB ledningsgrupp (Regionernas Trafikdirektörer samt Vd Öresundståg) ges ett tydligt beslutsmandat när det gäller fordonsförvaltningen. Detta kan underlätta snabba och effektiva beslut gällande förvaltningen. Dessutom rekommenderas att ett samverkansavtal skrivs mellan ägarna, där man klargör hur samarbetet ska ske och hur ägarskapet kan utövas utan att det hindrar gemensamma insatser.

Genom att skapa tydliga ramar för samarbetet kan man säkerställa att alla parter arbetar mot gemensamma mål, vilket är avgörande för att upprätthålla en hög kvalitet och effektivitet inom förvaltningen samt att kompetenser kan användas på bästa möjliga vis utan att konkurrera mellan två olika organisationer. Vinsten finns i samarbete och att beslutsmandat finns hos Trafikdirektörerna som sitter i ledningsgruppen Öresundståg.

Uppdraget

Frågan om lämplig organisation för fordonsförvaltningen för nästa generations Öresundståg har diskuterats vid Ägarrådet 2024-08-22. Två möjliga huvudalternativ för detta har identifierats:

- Förvaltning genom Skånetrafiken som ett delegerat uppdrag från regionerna i Öresundstågssamarbetet samordnat med Skånetrafiken förvaltning av lokaltågsflottan (Pågatågen)
- Förvaltning som ett nytt och tillkommande uppdrag för Öresundståg AB.

Ägarrådet har önskat en närmare genomlysning av de två alternativen. Nedan fördjupas diskussionen om fordonsförvaltningens uppgifter och förutsättningar generellt samt för- och nackdelar med de två alternativen.

PM Fordonsförvaltning Nya Tåg

Fordonsförvaltningens uppgifter

Fordonsförvaltning är ett övergripande begrepp som innefattar flera olika uppgifter och som också är beroende av exempelvis hur avtal för fordonsanskaffningen och det löpande underhållet är utformade samt i vilket skede av fordonens livscykel man befinner sig. För nästa generations Öresundståg har en principiell inriktning antagits av regionerna om ett s.k. fullserviceåtagande ("FSA") från fordonsleverantören, omfattande både ansvar för tillverkning av tågen och därefter underhåll under hela livslängden.

Med fordonsförvaltning avses här tre huvudområden:

- Tillgångsförvaltning ("Asset Management")
- Leveransuppföljning
- Ledning och styrning av tekniska fordonsprojekt

Tillgångsförvaltning

I tillgångsförvaltning ligger övergripande att följa upp och säkra att fordonens långsiktiga värde bibehålls, i enlighet med planerad teknisk och ekonomisk livslängd. Fordonsägarna ansvarar som en del i detta att fastställda underhållsplaner följs och vid behov uppdateras samt att erforderliga reinvesteringar som faller inom fordonsägarna ansvar initieras och utförs. I tillgångsförvaltningen ligger också att driva arbetet med kravställning i upphandlingsprojekt för fordon och fordonsunderhåll. Upphandling av tekniskt underhåll och fordonsvård inkluderar också att aktivt medverka i etablering och avslut av avtal för detta.

Leveransuppföljning

En viktig del i fordonsförvaltningen är att följa upp tekniskt underhåll på fordon och komponenter, yttre och inre rengöring samt klotter och vandalism. Leveransuppföljningen sker både enligt plan och ad hoc med syftet att alltid erbjuda kunderna hela och rena tåg, fullt funktionsdugliga, säkra och med rätt prestanda. I leveransuppföljningen ingår också uppföljning av att de depåer som tillhandahålls för uppdragen sköts och underhålls enligt gällande hyresavtal och andra instruktioner.

Ledning och styrning av fordonsprojekt

Under ett fordonens livslängd kommer olika typer tekniska projekt att initieras. Det kan avse en enskild fordonsindivid vid exempelvis en större skada, oftast orsakad av extern påverkan, och det kan avse olika typer ombyggnads- och upprustningsprojekt för hela eller delar av fordonsflottan. Fordonsförvaltningen behöver ha kompetens att medverka i upphandling av externa konsult- och experttjänster för detta samt kunna leda och följa upp tekniska fordonsprojekt.

Skånetrafikens fordonsenhet

Skånetrafikens enhet Drift & Fordon inom Affärsområde Tåg består f n av nio personer inkl. enhetschef. Medarbetarna i enheten har flerårig kompetens som tekniska specialister, underhållsspecialister, fordonsförvaltare, spårfordonstekniker och projektledare.

Enheten ansvarar idag för fordonsförvaltningen för Pågatåg (X61) och spårvagnar i Lund (L1) samt Öresundståg (X31). I fordonsförvaltningen för X31 samarbetar Fordonsenheten mycket nära med Transitios fordonsförvaltare för X31 och bildar en gemensam fordonsförvaltningsgrupp för X31.

PM Fordonsförvaltning Nya Tåg

Fordonsförvaltningen av X31 sker naturligtvis också i nära dialog och samverkan med Öresundståg AB, enligt det delegerade uppdraget.

Medarbetare i enheten deltar likaså i NGÖ-projektet som tekniska experter och projektstöd.

Enheten har ett upparbetat nätverk avseende fordonsförvaltning med bl.a. Transitio, Västtrafik och Östgötatrafiken.

Enheten har erfarenhet av att driva flera större fordonsprojekt med egen respektive externt upphandla projektledning. Nu aktuella projekt är bland andra följande:

- Upprustningsprojekt/ Mid-Life-uppgradering (X31 genomfört, planering pågår för X61))
- ERTMS/ETCS (X31 och X61)
- Utbyte till LED-ljuskällor (X31 och X61)
- Installation av moderna energimätare (X31 och X61)
- Renovering av dörrblad (X31)
- Passagerarinformationssystem, WiFi mm (X31 och X61)
- Livslängdssäkring X31

Öresundståg AB

I aktieägaravtalet har Öresundståg AB:s uppdrag formulerats enligt följande: "Bolaget har till föremål för sin verksamhet att tillhandahålla service och utföra operativa förvaltningsuppgifter och vara stöd i strategiska frågor och frågor av långsiktig karaktär hänförliga till allmän kollektivtrafik som bedrivs av ägarna."

I gällande aktieägardirektiv har ägarna bl.a. pekat ut att bolaget får i uppdrag hantera operativa frågor för det löpande fordonsunderhållet avseende exempelvis leveransuppföljning av trafikföretag och underhållare samt olika tekniska och underhållsmässiga fordonsfrågor. Aktieägardirektivet ger bolaget möjlighet att ingå avtal med Skånetrafiken att utföra de nämnda uppgifterna. Sådant avtal har också ingåtts med Skånetrafiken för befintlig fordonsflotta (X31).

Bolaget har mot den bakgrunden inget uppdrag för närvarande att svara för fordonsförvaltning av befintlig eller kommande Öresundstågsflotta och har heller i dagsläget ingen bemanning för detta. Fordonsförvaltningen för X31 hanteras som ett delegerat uppdrag till Skånetrafiken. Bolaget och Skånetrafiken har en löpande dialog och tätt samarbete för utförandet av fordonsförvaltningen för X31.

Öresundståg AB har ett uppdrag att vara förstahandshyresgäst för Hässleholmsdepån i förhållande till Region Skåne. Skånetrafikens Fordonsenhet och ansvarig för depåfrågor hos Öresundståg AB har ett nära och utvecklat samarbete med underhållsföretaget och Skånetrafikens fordonsenhet i alla frågor som berör Hässleholmsdepån och verksamheten där.

Alternativens för- och nackdelar

Fordonsförvaltning för spårfordon är en i sammanhanget speciell och mycket nischad verksamhet. Tillgångsförvaltningen är särskilt viktig eftersom det är betydande ekonomiska värden som spårfordonen representerar. Fungerande och väl underhållna tåg är likaså av mycket stor betydelse för kollektivtrafikens attraktivitet.

PM Fordonsförvaltning Nya Tåg

Antalet medarbetare som har fordonsförvaltning som arbetsområde är få och rekryteringsbasen likaså begränsad, inte minst utanför storstadsområdena. Det finns tydliga nyttor för de samverkande regionerna i Öresundstågssamarbetet att samla fordonsförvaltningen för olika fordonsflottor i en sammanhållen enhet för att skapa bästa möjliga möjligheter för kunskapsuppbyggnad, erfarenhetsutbyte, internt kompetensstöd vid särskilda frågeställningar och viss utjämning av arbetsbelastning. Skånetrafikens Fordonsenhet är organiserad på det sättet och har inriktningen att utvecklas ytterligare i den riktningen. Fordonsförvaltningsuppgifter har under senare tid exempelvis överförts från DSB och Transitio till Fordonsenheten genom förändringar i avtal och ägandet av tåg.

Öresundståg AB har som nämnts inget uppdrag avseende fordonsförvaltning idag och heller ingen befintlig bemanning för detta. Detta skulle i så fall behöva byggas upp och rekrytering ske. Ett uppdrag för den kommande Öresundstågsflottan (NGÖ) skulle innebära att X31-förvaltningen är kvar hos Skånetrafiken, samtidigt som den befintliga flottan (X31) under flera år kommer att nyttjas till delar parallellt med de nya fordonen, vilket innebär nackdelar. Ett uppdrag till bolaget även för X31 kräver ytterligare bemanning och att den samlade fordonsförvaltningen genom en sammanhållen fordonsenhet i Skånetrafiken skulle i så fall brytas upp.

En uppdelad fordonsförvaltning på Öresundståg AB och Skånetrafiken kommer att leda till nya gränssnitt, ytterligare behov av interna avstämningar utan direkt värde för kundnyttan eller effektiviteten i verksamheten och sammantaget ett mera omständligt arbetssätt i förvaltningen regionernas tillgångsvärden som tågflottan utgör.

Rekrytering till en nyinrättad fordonsenhet i Öresundståg AB skulle utifrån rådande begränsade tillgång på potentiella medarbetare riskera att leda till oönskad intern konkurrens om erforderlig kompetens.

Organisation av och kostnader för fordonsförvaltningen för en ny fordonsflotta

Exakt vilken bemanning som fordonsförvaltningen av en ny fordonsflotta kräver är svårt att bedöma i detta skede. Inriktningen med FSA (leverans av fordon och ansvar för underhåll) påverkar också, men generellt kommer det att vara viktigt att ha en väl bemannad fordonsförvaltning från fordonsägarnas sida för att kunna hantera en mängd frågeställningar som anskaffningen av nya fordon är förknippad med och för den löpande leveransuppföljningen. Bemanningen behöver byggas upp och dimensioneras utifrån kravställningen i det kommande leveransavtalet och generellt hur organisationen för beställarrollen utformas.

En första bedömning är att fordonsförvaltningen av ny fordonsflotta inom Öresundståg AB skulle kräva en bemanning på sex medarbetare, inkl. enhetschef. Motsvarande uppdrag inom Skånetrafikens fordonsenhet bedöms kräva fem medarbetare, varav flera sannolikt kan övergå från att vara resurser i anskaffningsprojektet för NGÖ till fordonsförvaltning av de nya fordonen och således inte kräva nyrekrytering till Skånetrafiken.

En samordnad fordonsförvaltning med flera flottor och möjligheten att kunna dra nytta av flera kompetenser, som ett samordnat uppdrag genom Skånetrafikens fordonsenhet innebär, har många fördelar. Den samlade verksamheten kräver en enhetschef och inte två, som en tillkommande enhet inom Öresundståg AB skulle kräva, om uppdraget skulle läggas där för den nya flottan.

Med en större, samlad fordonsförvaltningsenhet kan egen specialistkompetens inom fler områden knytas till enheten och vara till nytta för de olika fordonsflottorna. Härigenom minskas behovet av att också köpa in denna kompetens på konsultbasis. Sannolikt är det just dessa fördelar att kunna bygga

PM Fordonsförvaltning Nya Tåg

upp en totalt sett djupare egen kompetens viktigare än just de ekonomiska skalfördelarna med att samla fordonsförvaltningen i en större enhet, jämfört med att bygga upp en ny separat fordonsförvaltningsfunktion inom Öresundståg AB.

Det finns i övrigt även ekonomiska skalfördelar med en samlad fordonsförvaltning avseende kostnader för fordonsförvaltnings- och fordonsdokumentationssystem och andra typer av systemstöd. Även inom detta område är sannolikt kompetensuppbyggnad och metodutveckling viktigast.

Förankring i ledningsgruppen

Fordonsförvaltningen för X31 rapporterar idag kvartalsvis eller vid behov till Öresundstågs ledningsgrupp i aktuella frågor. För att ytterligare stärka kopplingen mellan fordonsförvaltningen och Öresundstågs ledningsgrupp föreslås att enhetschefen för Skånetrafikens fordonsenhet ingår som ordinarie medlem i Öresundstågs ledningsgrupp.

Rekommendation

Sammanfattningsvis överväger fördelarna med ett tillkommande uppdrag till Skånetrafiken för förvaltningen för den nya fordonsflottan jämfört ett nytt uppdrag till Öresundståg AB och därmed uppbyggnad av en ny bemanning och kompetens för detta i bolaget.

Ägarrådet rekommenderas förorda att fordonsförvaltningen för de nya tågen delegeras som ett särskilt uppdrag till Skånetrafiken från de övriga samverkande regionerna i Öresundstågssamarbetet.